

Prezentace výukového programu.

Figurové centrum

Boj v otevřeném centru, v centru prostém pěšců, je velmi důležitým strategickým tématem. Podtrhuje se v něm totiž klíčový význam centra a centralizace! Centralizace bude tedy jakousi červenou nití táhnoucí se napříč celým tímto tématem.

Pozice otevřeného centra jsou takové pozice, ve kterých v centru buď *chybějí pěšci* obou stran *úplně* nebo je jich přítomno *minimum*. Je zřejmé, že v případě absence pěšců, těchto *dělníků šachovnice*, se vládou nad středem **musejí** ujmout figury - jacísi *inženýři šachovnice*. Protože tedy vzrůstá strategický význam centralizace figur (je plně možný), použijeme jako pojmenování pro tento druh pozic prostý pěšců v centru termín **Figurové centrum (FC)**. Lépe totiž už od počátku indikuje, co bychom měli v takovýchto situacích na šachovnici činit – centralizovat své figury, „tlačit je“ do centrálního prostoru.

Pro otevřené centrum je tedy ve střední hře charakteristická a nutná podmínka: snaha o vznik **Figurového centra (FC)**.

Především je nutné podotknout, že nutnými předpoklady pro vytvoření vlastního Figurového centra je:

- *figury nemohou být odtěsněny soupeřovými pěšci*
- *tlak soupeřových figur na centrum nesmí být výrazný (potom by nastala prakticky opačná situace, Figurové centrum by měl spíše soupeř).*

Pěknou úvodní ukázkou je kupříkladu pozice následujícího diagramu.

Poznámka: diagramy uváděné v těchto teoretických úvodech jsou ovšem samozřejmě též vždy přímo součástí příslušné databáze ukázek.

```
XI | | | | | | | | Y
9 + + + k + 0
9p p + q + p 0
9 + + p + 0
9+ P + p n P + 0
9P + r v r + + 0
9+ + + + P 0
9R + + + P + 0
9+ Q v N + R + K 0
xi | | | | | | | | y
```

„Kdo stojí v pozici lépe a proč?“

Ze všech figur je většinou nejdůležitější snažit se v centru umístit **jezdce**, a to díky ohraničenému rádiusu jeho působnosti i jeho hodnotě vzhledem k ostatním figurám. Avšak i **střelec** postavený v centru začíná (na rozdíl od fianchettovaného postavení) působit hned na dvou diagonálách . **Věži** se naskýtá zase možnost převodových manévrů (využití otevřené linie jako můstku. Slovník, terminologie A. Nimcoviče). Nejsložitější „vztah“ k FC mívá **dáma**, vzhledem k její účinnosti nejmocnější figury, ale naopak exponovanosti vyplývající z možností napadat ji ostatními nepřátelskými figurami. Právě tento fenomén je tak častý, a zároveň opomíjený, že by si dle mého názoru „zasluhoval“ vlastní pojmenování. Problematiku postavení dámy ve FC jsem nazval teorií *Bezpečného pole* a zařadil jsem jako jedno z pojmů *vedených napříč* níže uvedenými podkapitolami.

Pravidlo Bezpečného pole hlásá: *v daném postavení je třeba pro naši dámu nalézt takové místo, kde nebude být moci účelně napadána soupeřovými figurami, ale zároveň bude stát dostatečně aktivně.*

Následující diagram fenomén Bezpečného pole názorně demonstruje:

```

XI | | | | | | | | Y
9r + + + t 0
9+ ♞ ♟ ♞ ♞ 0
9♞ ♞ + + ♞ 0
9+ ♞ R + + 0
9 + + ♟ + 0
9♞ ♞ + N + 0
9 + ♚ + ♞ ♞ ♞ 0
9+ + R ♞ 0
xi | | | | | | | | y

```

Posledním tahem bílého bylo mobilizující **20.Va1-e1** s hrozbou 2.Vxe7.

Bílá dáma splňuje obě kritéria dobrého bezpečného pole: nemůže být černým nikterak ohrožena a kontroluje i důležitá centrální pole e4 a f5, zatímco černá dáma bude jednou z příčin prohry. Jak vidíme z jednoduchých variant:

- α **20..Sf6 21.Ve4** a černá dáma je chycena uprostřed šachovnice.
- α **20..Sd6 21.Vf5 Dc4 22.Ve4 Db5 23.Vxf7+...**teorie bezpečného pole funguje!

Materiál je rozdělen do těchto skupin:

- I. Úvod, vznik, realizace FC
- II. Král v centru
- III. Pozice s oboustrannými rošádami (2x0-0 nebo 2x0-0-0)
- IV. Pozice s různými rošádami (0-0-0x0-0)

...Praktické ukázky...

Analytická pozice [C10]

Úvod, vznik FC

[Pachman,L,Bílek,J]

1.e4 e6 2.d4 d5 3.Jd2 c5 4.Jgf3 dxe4?! [4...Jc6; 4...Jf6] 5.Jxe4 cxd4

6.Dxd4 Dxd4 7.Jxd4

XI | | | | | | | | Y

9r s l + k v n t 0

9p p + + p p p 0

9 + + p + + 0

9+ + + + 0

9 + s N N + + 0

9+ + + + 0

9P P P + P P P 0

9R v K L + R 0

x i i i i i i i y

Jediný střední pěšec na šachovnici zůstal černému a přece by bylo naprosto nesmyslné tvrdit, že černý má převahu v centru. Střed ovládají svým působením jezdci. Pokus o jejich zahnání vážne. Na 7...e5?! následuje 8.Jb5±; po 7...f5?! zase 8.Jg5±. Zde již jasně vidíme, že předpokladem vytvoření úspěšného Figurového centra (FC) je to, že soupeř je nemůže efektivně ničit postupem svých pěšců!

7...a6

Nutná, ale tak trochu smutná profylaxe.

8.Sf4 [8.Sd3] a v budoucnu 9.Jd6+ a ziskem dvojice střelců.

Krüner,A - Rüssmann,P [C10] 1978

Úvod,vzник,realizace FC

1.e4 e6 2.d4 d5 3.Jd2 c5 4.Jgf3 dxe4?! 5.Jxe4 cxd4 6.Dxd4 Dxd4

7.Jxd4±

XI | | | | | | | | Y
 9r snl +k v nt 0
 9pp+ +ppp0
 9 + +p+ +0
 9+ + + + 0
 9 + NN+ +0
 9+ + + + 0
 9PPP+ PPP0
 9R v KL + R0
 xi | | | | | | | | y

Černý má převahu jednoho pěšce v centru a přesto se asi nenajde člověk, jenž by tvrdil, že má tento zároveň převahu v centru. Bílí jezdci dominují nad vším děním na šachovnici! Ohromnou převahu v centru má pochopitelně bílý. Pro černého není vůbec možné (ovšem i díky náskoku ve vývinu a dynamickým možnostem bílého) bílé jezdce z jejich dominantních postavení vyhnat, což je potřebný příznak síly FC!

7...Sd7

[7...f5?! 8.Jg5; 7...e5?! 8.Jb5; 7...Jc6?! 8.Jb5!; 7...a6 Viz minulá úvodní ukázka.]

8.Jb5!

XI | | | | | | | | Y
 9r sn +k v nt 0
 9pp+l +ppp0
 9 + +p+ +0
 9+ N+ + + 0
 9 + + N+ +0
 9+ + + + 0
 9PPP+ PPP0
 9R v KL + R0
 xi | | | | | | | | y

Těž poučný moment! Výhody dobrého FC spočívají v tom, že jeho členové mohou být ve vhodný okamžik „převeleni“ k jiné práci, k jiným činnostem, podle potřeb pozice! Zde bílý pověřuje úkoly důležitého člena FC, jezdce d4, aby po...

...8...Sxb5 9.Sxb5+ Jd7?! [9...Jc6] 10.Se3!

...získal ke svému beztak stále pěknému FC a náskoku ve vývinu ještě i výhodu dvojice střelců.

Poslední vývinový tah je zároveň i další centralizací při vytváření FC. V těchto případech je přímo nezbytností, nutností obsazovat centrální prostor figurami.

10...b6?!

Tato ztráta času už musí černého zahubit. Konec na sebe nenechá dlouho čekat!

11.0-0-0!

Vývin, přímá hrozba, ale také...posílení FC!

11...Vd8?!

```
XI | I | I | I | I | I | I | Y
9  +  t k v n t 0
9p  + n + p p p 0
9  p  + p +   + 0
9+ L +   +   + 0
9  +   + N +   + 0
9+   +   v   + 0
9P P P +   P P P 0
9+  K R +   + R 0
xi | i | i | i | i | i | i | y
```

[Už na první pohled vypadalo mnohem rozumněji 11...0-0-0, ale černý král by si ani na dámském křídle nemohl být jist dlouhým životem. 12.Sf4!

```
XI | I | I | I | I | I | I | Y
9  + k t   v n t 0
9p  + n + p p p 0
9  p  + p +   + 0
9+ L +   +   + 0
9  +   + N v   + 0
9+   +   +   + 0
9P P P +   P P P 0
9+  K R +   + R 0
xi | i | i | i | i | i | i | y
```

12...e5 13.Vxd7 (13.Sxd7+ Vxd7 14.Vxd7 Kxd7 15.Sxe5+-) 13...Vxd7

14.Sxd7+ Kxd7 15.Sxe5+-

```
XI | I | I | I | I | I | I | Y
9  +   +   v n t 0
9p  + k + p p p 0
9  p  +   +   + 0
9+   +   v   + 0
9  +   + N +   + 0
9+   +   +   + 0
9P P P +   P P P 0
9+  K   +   + R 0
xi | i | i | i | i | i | i | y
```

12.Vxd7! Vxd7 13.Vd1 f5

[13...Jf6 14.Jxf6+ Výměna z útočných příčin, pověření člena FC jinými úkoly.]

14.Vxd7 fxe4 15.Vxa7+ Kd8 16.Sxb6+ Kc8 17.Sd7+ Kb8 18.Sc6

Z centrálního prostoru se lehké figury s ohromou akcelerací přemístily tam, kde jich bylo zapotřebí - do blízkosti černého krále! 1-0

Stahlberg,G - Botvinnik,M [E48] 1940

Úvod,vznik,realizace FC

[Lipnickij,I,Bílek,J]

1.d4 Jf6 2.c4 e6 3.Jc3 Sb4 4.e3 0-0 5.Sd3 d5 6.Jge2 c5 7.0-0 Jc6

```
XI | I | I | I | I | I | I | I | Y
9r + l ♖ t k + 0
9p p + + p p p 0
9 + n + p ♗ + 0
9+ ♘ p + + 0
9 ♜ P P + + 0
9+ ♞ N L P + 0
9 P P + N P P P 0
9R ♞ Q + R ♞ 0
xi i i i i i i i y
```

V centru vzniklo mezi pěšci napětí a je tedy předpoklad, že po výměnách se toto od pěšců „vylidní“ a na jejich místo nastoupí figury...

8.cxd5 exd5 9.a3 cxd4 10.exd4

```
XI | I | I | I | I | I | I | I | Y
9r + l ♖ t k + 0
9p p + + p p p 0
9 + n + ♗ + 0
9+ + p + + 0
9 ♜ P + + 0
9 P ♞ N L + + 0
9 P + N P P P 0
9R ♞ Q + R ♞ 0
xi i i i i i i i y
```

10...Sd6!

...tak zatím ne. Centrum šachovnice zatím není prosto pěšců. Poslední tah černého je nepřesnější. Z centra střelec kontroluje důležité pole e5. Všimněme si také, že dozor nad tímto forpostovým polem je zároveň bílým oslaben vývinem Jg1-e2, ne správně Jg1-f3!

11.h3?!

Nečiní ovšem nic pro boj o centrum. Správná byla nabídka výměny 11.Sf4!= s neutralizací tlaku černého černopolného střelce.

11...h6

„Když dva dělají totéž, není to totéž“. Tato profylaxe má ve skutečnosti svůj hluboký význam...

12.b4

[Nyní by na 12.Sf4 následovalo již taktické 12...Jxd4!]

12...Ve8

Věž, která nyní působí po OL „e“ doplňuje tlak černých figur na centrum.

13.Db3 Se6!

```
XI | I | I | I | I | I | I | I | Y
9r + ♖r + k + 0
9p p + ♙ + p p 0
9 ♙ + n ♗ | ♠ | ♞ | ♟ 0
9 + ♙ + ♙ + ♙ + 0
9 ♞ ♞ + ♙ + 0
9 ♞ ♞ ♞ ♞ + ♙ + ♙ 0
9 ♙ + ♙ + ♞ ♞ ♞ ♞ + 0
9 ♞ ♞ ♞ ♞ + ♞ ♞ ♞ ♞ 0
xi | i | i | i | i | i | i | i | y
```

Je tento tah, kterým černý překrývá linii „e“ nutný? Nezmenšuje se tím tlak na centrum? Ne! Má svoji logiku! Černý chce nejprve oslabit tlak bílých figur na centrum a poté je chce sám obsadit. Černý se teď navíc může soustředit na dokončení vývinu svých figur.

14.Sd2 Dd7

```
XI | I | I | I | I | I | I | I | Y
9r + ♙r + k + 0
9p p + ♙ + p p 0
9 ♙ + n ♗ | ♠ | ♞ | ♟ 0
9 + ♙ + ♙ + ♙ + 0
9 ♞ ♞ + ♙ + 0
9 ♞ ♞ ♞ ♞ + ♙ + ♙ 0
9 ♙ + ♙ + ♞ ♞ ♞ ♞ + 0
9 ♞ ♞ ♞ ♞ + ♞ ♞ ♞ ♞ 0
xi | i | i | i | i | i | i | i | y
```

15.f4

Mnozí mladí šachisté věnují především pozornost svému králi. Stahlberg zde určitě hrál 15.f2-f4 proto, aby překryl dráhu střelci d6 a zamezil tak možnostem s obětí Sxh3. Nyní se však pole e4 oslabí ještě více a Botvinnik toho využije.

Poznámka: z předchozího komentáře je jasně patrné, že tato úvodní supervzorová ukázka je též vhodná k tématu Slabé pole a Výměna.

15...Sf5!

XI I I I I I I I Y
 9r + +r +k +0
 9p p +q +p p 0
 9 +nv n p 0
 9+ +p +l + 0
 9 P P P +0
 9P QNL + +P 0
 9 + v N +P +0
 9R + +Rk 0
 xi i i i i i i y

Čím více slabých polí má soupeř v pozici, tím lépe jdou využít a snáze i vtrhneme do jeho tábora. Posledním tahem černý mění figuru, která brání slabé pole e4.

16.Dc2 Se4 [16...Sxd3!?]

Černý nemá nic proti variantě 17.Jxe4 dxe4 se ziskem silného volného pěšce a možností ovládnutí silného pole d5. Současně by se potom oslabil i pěšec d4.

17.b5 Sxd3 18.Dxd3

[Ne ovšem 18.bxc6? Df5-+]

18...Ja5!

Černý chce okamžitě využít další slabé (a klíčové) pole - c4.

19.Jg3

Chce přece jen ještě uchránit pole e4.

[Varianta 19.Jxd5 Jxd5 20.Sxa5 Ve3!

XI I I I I I I I Y
 9r + + +k +0
 9p p +q +p p 0
 9 + v + p 0
 9v P +n + + 0
 9 + P P +0
 9P +Qt +P 0
 9 + +N +P +0
 9R + +Rk 0
 xi i i i i i i y

21.Dc4 De6!

XI I I I I I I I Y
 9r + + +k +0
 9pp+ +pp 0
 9 + v q+ p0
 9v P+n+ + 0
 9 + QP P +0
 9P + r + P0
 9 + + N+P+0
 9R + + Rk 0
 xi i i i i i i y

(Překrásné FC!) 22.f5 (22.Vae1 Vc8 23.Da2 Vxa3) 22...De4 nemohla bílého uspokojit. Centralizace, mohutné figurové centrum by „bylo zde“!]

19...Jc4!

I tento další silný poziční tah je svázán s obětí pěšce! Viz varianta.

20.Sc1

[... 20.Jxd5 Jxd5 21.Dxc4 Je3! 22.Sxe3 Vxe3]

20...Vac8! 21.Va2 Sf8 22.a4

Bílý nechce aby pěšec a3 byl napadán a kryje takto i pěšce b5. Oslabuje však zároveň další pole - xb4.

22...Sb4!

S myšlenkou 23..Sxc3 24.Dxc3 Je3 -+.

23.Jd1 Je4!

XI I I I I I I I Y
 9 + r + r + k + 0
 9pp+q+pp 0
 9 + + + p0
 9+P+p+ + 0
 9Pv nPnP +0
 9+ + Q+ NP0
 9R+ + + P+0
 9+ v N+Rk 0
 xi i i i i i i y

Mimořádně metodická hra černého přinesla svoje plody. Černý úplně dominuje v centru a tím i nad celou pozicí. Centrum černého je již vlastně figurové..

24.f5 Jxg3 25.Dxg3 Sd6 26.Df3 Se7 27.Dg3 Sf6

XI | I | I | I | I | I | I | Y
 9 + r + r + k + 0
 9 p p + q + p p 0
 9 + + v p 0
 9 + P + p + P + 0
 9 P + n P + + 0
 9 + + + Q P 0
 9 R + + + P + 0
 9 + v N + R K 0
 xi | i | i | i | i | i | i | y

28.Sxh6 Sxd4+ 29.Kh1 f6 30.Sc1 Ve4! 31.Dd3 Je5 32.Db1 Vc4-+

XI | I | I | I | I | I | I | Y
 9 + + + k + 0
 9 p p + q + p 0
 9 + + p + 0
 9 + P + p n P + 0
 9 P + r v r + + 0
 9 + + + + P 0
 9 R + + + P + 0
 9 + Q v N + R + K 0
 xi | i | i | i | i | i | i | y

Překrásný obraz! Černý plně ovládl svými figurami centrum a vytvořil tam mocnou základnu, odkud se jeho figury teď mohou vydat „kam se jim zlíbí“. Síly bílého byly vytěsněny až do týlových pozic. Jaký ohromný rozdíl je v jejich působnosti! Partie je již rozhodnuta.

33.a5 Sc5 34.b6 a6 35.Jb2 Vc3

XI | I | I | I | I | I | I | Y
 9 + + + k + 0
 9 + p + q + p 0
 9 p P + p + 0
 9 P v p n P + 0
 9 + + r + + 0
 9 + t + + P 0
 9 R N + + P + 0
 9 + Q v + R + K 0
 xi | i | i | i | i | i | i | y

Důležitý moment. Při správně prováděné centralizaci našich sil do FC se vždy nakonec „musíme rozhodnout“ k jaké nové činnosti některé své „členy FC“ vyslat. Jakou novou práci jim nabídnout. Zde je i neozbrojeným okem jasně patrné, že zájem černého bude upřen na královské křídlo (KK)! Všimněme si, že bílému králi takřka úplně chybí „osobní garda“, která by mu v případě nebezpečí měla správně přijít na pomoc...

36.Sd2 Vb3 37.Dc2 Db5 (xVf1) 38.Vc1 Sf8 39.Vd1

XI | | | | | | | | Y
9 + + v k + 0
9+p+ + p 0
9pP + p + 0
9Pq+psnP+ 0
9 + + r + + 0
9+r + + + P 0
9R~~N~~Q~~L~~ + P + 0
9+ + R+ + K 0
xi | | | | | | | | y

39...Ve2

Další převod na novou práci!

40.Dc1

XI | | | | | | | | Y
9 + + v k + 0
9+p+ + p 0
9pP + p + 0
9Pq+psnP+ 0
9 + + + + 0
9+r + + + P 0
9R~~N~~ ~~L~~r + P + 0
9+ ~~Q~~R+ + K 0
xi | | | | | | | | y

40...Vxh3+!

A na závěr pěkná kombinace s ideou přímého zničení pěšcového krytu!

41.gxh3 d4! [41...d4 42.Kg1 Dd5] 0-1

Tolik k prezentaci výukového programu...